

Obnova

Časopis za kulturu, društvo i politiku

10. BROJ | LISTOPAD 2018

TEMA BROJA

Konzervativna revolucija

Obnova

Časopis za kulturu, društvo i politiku

Listopad, 2018. godine

Obnova

Časopis za kulturu, društvo i politiku

NAKLADNIK

Udruga „Obnova“

ZA NAKLADNIKA

Marko Paradžik

UREDNIŠTVO

Davor Dijanović, Marin Sabolović

GLAVNI UREDNIK RUBRIKE „UMJETNOST“

Ante Brešić Mikulić

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK

Marko Paradžik

TAJNICA UREDNIŠTVA

Nikolina Rodić

LEKTURA

Tihana Pšenko Miloš

RECENZENTI

FOTOGRAFIJE UZ ČLANKE VEZANE ZA TEMU BROJA

Marko Paradžik i Janja Hrkač Paradžik

GRAFIČKI DIZAJN, PRIJELOM I PRIPREMA ZA TISAK

Brandiac

TISAK

Tiskara Zebra

ISSN

1849-0697

MREŽNE STRANICE

www.obnova.com.hr

E-MAIL

casopis.obnova@gmail.com

DAVOR DIJANOVIĆ
davor.dijanovic@gmail.com

MARKO PARADŽIK, MAG. IUR.
theodorospara@gmail.com

IVAN DADIĆ, UNIV. BACC. INC. NAUT
dada128@hotmail.com

TIHANA PŠENKO MILOŠ, MAG. EDUC. CROAT., MAG., MAG. COMM.
tihana158@gmail.com

MARKO MUSTIĆ, STUDENT SOCIOLOGIJE
marko.mustic@gmail.com

NIKOLINA RODIĆ, STUDENTICA EKONOMIJE
rodićnikolina@hotmail.com

DINO LJUBIĆ, STUDENT POMORSKOG FAKULTETA U SPLITU
uvelavristina@hotmail.com

PETAR ĆUJO, MAG. ART
cujo.petar@gmail.com

MARIO TOMAS, MAG. HIST
mariotms1@gmail.com

EDIN MUFTIĆ, MAG. HIST
eddin.muftic@gmail.com

TIHOMIR VUK, MAG. HIST
tvuk26@hotmail.com

LEO MARIĆ, MAG. HIST.
leo.maric91@gmail.com

JOSIP VDOVIĆ, MAG. HIST
josip.vdovic@hotmail.com

ANTONIO KARLOVIĆ, MAGISTAR POLITOLOGIJE
karlovic2202@gmail.com

DRAŽEN STOJANOVIĆ, MAGISTAR TEOLOGIJE
drazen_rama@hotmail.com

FRANJO MATANOVIC
franjomatanic@gmail.com

Sadržaj

Tema broja

MARKO PARADŽIK

Razgovor s odvjetnikom Krešimirom Planinićem 8

MARKO PARADŽIK

Carl Schmitt - Uvod u osnove filozofije prava konzervativne revolucije 16

DAVOR DIJANOVIĆ

Razgovor s Matom Mijićem 32

MARIO TOMAS

Evola i Jünger, tradicionalistička kritika 40

DINO LJUBIĆ

Razgovor s Karлом Starčevićem 51

LEO MARIĆ

Konzervativizam i revolucija u političkoj misli Josepha de Maistrea 56

NIKOLINA RODIĆ

Razgovor s Tanjom Trošelj Miočević 64

Razno

MARKO PARADŽIK

Prikaz knjige "Hrvati pod KOS-ovim krilom (završni račun Haaškog suda)" 72

TIHOMIR VUK

Djelovanje kardinala Alojzija Stepinca tijekom Drugog svjetskog rata 76

EDIN MUFTIĆ

Abdul-Malik i Kupola na stijeni – Razgradnja jednog mita 86

IVAN DADIĆ (DADO DADA)

Poganstvo i gospodin Lowes Dickinson (prijevod) 94

	PETAR ĆUJO Prikaz likovnog umjetnika (kiparstvo) 102
Umjetnost	EDIN MUFTIĆ Mahmud Darviš, Faze Anat 104
	MARKO PARADŽIK Recenzija predstave Tko je ubio Zvonka Bušića 111
	KALIOPA A. B. Šimiću 118
	ANTONIO KARLOVIĆ Moć dugih noževa, Njemačka, Wagner, Marija nakon raspeća, On, Patetika 119
	JOSIP VDOVIĆ Kapljica, Pjena 129
	DRAŽEN STOJANOVIĆ Stanodavac praznine 131
Književnost	FRANJO MATANOVIC Nenormalna normalnost, U боли ранjeni, Jedna jednakost koja postoji je, Sljedbenik religije Seks, Drugs & Rock'N'Roll, Seksualna religija, O Hendrixu i drugim stvarčicama, Crvene i crne marame 132
	MARKO MUSTIĆ Ugodan razgovor (kratka priča) 138
	MARKO PARADŽIK Odžak (kratka priča) 150

Razgovor s Matom Mijićem

RAZGOVARAO:
Davor Dijanović

BIOGRAFIJA

Mate Mijić studirao je medicinu na Medicinskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Kroz studij je honorarno radio na raznim projektima vezanima uz medije, web dizajn i društvene mreže. Odlučuje se na promjenu karijere pa se obrazuje iz područja odnosa s javnošću na Poslovnom učilištu Expert. Stručno se usavršavao i na Londonskoj školi za odnose s javnošću, a formalno obrazovanje nastavlja na studiju komunikacijskoga menadžmenta. Od srpnja 2013. komunikacijski je savjetnik hrvatske zastupnice u Europskom parlamentu Ruže Tomašić. Iskustvo u privatnom sektoru stječe kao osnivač i suvlasnik obiteljske tvrtke za komunikacije. Kolumnist je Večernjega lista i gostuje kao politički komentator na Novoj TV.

Poštovani gosp. Mijiću, zahvaljujemo Vam na razgovoru za „jubilarni“ deseti broj „Obnove“ s temom „Konzervativna revolucija/konzervatizam“. Za početak naše-

¹ Davor Dijanović, urednik portala Hrvatskog kulturnog vijeća, Marina Getaldića 9, Bjelovar, davor.dijanovic@gmail.com

ga razgovora molimo Vas da nas ukratko upoznate s povijesnim ishodištima konzervativizma. Koji su autori povjesno gledano „očevi“ konzervativne ideje?

Hvala Vama što ste mi dali priliku da iznesem svoja razmišljanja u jubilarnom broju „Obnove“. Moderni je konzervativizam nastao krajem osamnaestoga stoljeća kao reakcija na Francusku revoluciju, a začetnikom se smatra britanski filozof i političar Edmund Burke. Koliko je moderni konzervativizam prožet određenim liberalnim tradicijama dovoljno govori činjenica da ni sam Burke nije bio Torijevac, nego Whig. Također, podržavao je emancipaciju američkih kolonija, iako ne i nezavisnost, kao i bolji tretman katolika u Britaniji koji su u to vrijeme bili izrazito diskriminirani. Takva se stajališta ne bi očekivala od britanskoga tradicionalista toga vremena. A Burke je doista bio veliki zagovaratelj tradicije i napretka kroz iskustvo te je isticao važnost Crkve i obitelji.

Američki je konzervativizam u političkom smislu nastao stotinjak godina kasnije stapanjem klasično liberalnih i društveno konzervativnih struja tako da su njegova glavna ishodišta sami Oci osnivači i njihova filozofija te Deklaracija o neovisnosti i Ustav SAD-a. Iako klasični liberali, Oci osnivači u današnjem su vremenu mnogo veće nadahnuće američkim konzervativcima nego liberalima. Od modernih američkih autora istaknuo bih Russella Kirka čije je kapitalno djelo „Politika razboritosti“ prije nekoliko godina prevedeno i na hrvatski jezik, a od Britanaca posljednjih je pola stoljeća svakako obilježio Roger Scruton.

Što se kontinentalne Europe tiče, konzervativizam je u prvom redu vezan uz demokrštanstvo, što znači da je na njegov razvoj veliki utjecaj imala Katolička Crkva. Rekao bih da je začetak demokrštanstva enciklika pape Lava XIII. *Rerum novarum* koja je temelj socijalnoga nauka Crkve i demokršćanskoga pogleda na ekonomiju. Crkva je u to vrijeme liberalizam, kao uostalom i demokraciju, smatrala prijetnjom pa su liberalne tradicije ostavile mnogo manje tragova na demokrštanstvo nego na anglosaksonski konzervativizam, ali je demokrštanstvo zato ekonomski nešto ljevije.

Imamo li u hrvatskoj političkoj povijesti autore koje bismo mogli smatrati konzervativnima?

Bilo bi pomalo pretenciozno ustvrditi da Hrvatska ima bogatu konzervativnu tradiciju jer je, zbog nepovoljnih povijesnih okolnosti, više Hrvata težilo rušenju starih poredaka nego njihovu očuvanju, ali nekoliko znamenitih Hrvata doista se

može nazvati našim prvim konzervativcima. Među njima bih istaknuo Mihovila Pavlinovića, književnika i političara, čovjeka koji je u Dalmaciji odigrao ključnu ulogu u buđenju nacionalne svijesti i uvođenju hrvatskoga jezika u službenu uporabu. Još jedan znameniti Hrvat kojega smatram konzervativcem toga vremena, iako su mišljenja o njemu dosta podijeljena, je ban Josip Jelačić. Krasila ga je lojalnost caru za kojega je ugušio mađarsku revoluciju, ali i svijest o nužnosti nacionalne emanacije slavenskih naroda unutar Monarhije. Jelačić je praktički zagovarao evoluciju postojeca okvira i unutar njega je izborio dosta toga dobrog za Hrvate u političkom i kulturnom smislu, a ne treba smetnuti s umu i to da je ojačao Crkvu u Hrvata. Sve ga to, po mojem mišljenju, čini konzervativcem.

Poznati konzervativni autor Russel Kirk u znamenitom djelu „Politika razboritosti“ piše kako je konzervativcu politika „umijeće mogućeg“, i kako konzervativac misli na političke smjernice kojima je svrha očuvanje reda, pravde i slobode, dok ideolog gleda na politiku kao na revolucionarno sredstvo za transformaciju društva. Kako biste Vi definirali konzervativizam i koja bi načela označili kao temeljena za konzervativce?

Konzervativizam je sredstvo za obranu od bezglavih promjena radi promjene, penicilin za one koji izmišljaju probleme da bi za njih ponudili rješenja u cilju transformacije društva prema svojem ideološkom obrascu. Kad govorimo o konzervativizmu, ne govorimo o jedinstvenom skupu ideja, već o vrlo heterogenim nastojanjima da se sačuva tradicija i na buduće generacije prenese sve ono dobro što su ostavile prijašnje. Mogli bismo ga sažeti u onu: „Ako radi, ne popravljam!“. Osnovno načelo koje svaki konzervativac mora priznavati jest trajni moralni poredak. Dakle, konzervativizam se ne protivi promjenama i tehnološkom ili svakom drugom napretku. Dapače, mnoge su reformske stranke koje vode neke od najvećih i najprosperitetnijih zemalja svijeta konzervativne. Ono što je važno jest da napredak bude usklađen s tradicijom, a ne da s njome raskida.

U naslovu broja istaknuli smo sintagmu „konzervativna revolucija“. S obzirom na to da se konzervativci zalažu za evoluciju („promjena radi očuvanja“ – E. Burk), a ne za nasilnu revoluciju, koliko uopće možemo govoriti o smislenosti sintagme „konzervativna revolucija“? Riječ je, naime, o konstrukciji koju nerijetko upotrebljavaju pojedini „mainstream mediji“ u Hrvatskoj, a nama je u ovome broju

„Obnove“ cilj propitati ju iz više kutova gledanja...

„Konzervativna revolucija“ je oksimoron, kao „drveno željezo“, kovanica koja nema previše smisla, ali dobro posluži lijevo-liberalnoj strani spektra za strašenje ljudi. Cilj im je aktualno stanje u društvu prikazati kataklizmičkim zbog naleta nekakvih agresivnih konzervativnih snaga. Ne zaboravimo, revolucija podrazumijeva agresiju i zato je ta riječ kao stvorena za ono što ljevica želi poručiti. No, čak i da prihvatimo ovaj oksimoron kao jednu PR kovanicu, javlja se drugi problem, a to je da on ne odgovara stvarnim društvenim tendencijama koje nisu konzervativne, već duboko revolucionarne. Nikad tradicije hrvatskoga naroda nisu bile pod većim napadom nego danas, a pokoji organizirani čin otpora ne čini „konzervativnu revoluciju“. Ona se tek ima dogoditi.

Jedan od konstituirajućih mitova političkoga liberalizma jest mit o stalnom napretku (progresu). Konzervativci mnogo više naglašavaju nesavršenost ljudske prirode?

Ljudska je priroda datost, a društvene norme i zakoni tu su da ju stave u određeni kalup kako bi se stvorile predispozicije za funkcioniranje zajednice. Pogrješno je ustvrditi da su konzervativci protiv svakog napretka, dok nas isključivo progresivci vode naprijed. Ne samo stoga što su konzervativci vodili neke od najmoćnijih zemalja svijeta u vremenima njihova procvata, a neke i danas vode, nego i zato što je iz povijesti ljudske vrste sasvim jasno da je čovjek kroz stoljeća prilično napredovao i bez revolucije. Kako? Društvenom evolucijom.

Konzervativac ne odbija napredak kad je on samorazumljiv i općeprihvaćen, kad predstavlja materijalni odraz evolucije svijesti. Odbija ga kad je nametnut. Progresivac, s druge strane, napredak vidi kao jedini cilj i ne bira sredstva kojima će ga ostvariti, što često vodi nasilju. I tu se onda moramo zapitati što je to napredak. Bi li neka revolucionarna tehnologija kojom bi se izbrisalo pola svjetske populacije u ovom trenutku predstavljala napredak? U tehnoškom smislu možda da, ali u civilizacijskom svakako ne. Napredak je vrlo relativan pojam i to uvijek valja imati na umu.

Konzervativci ističu kako postoji trajni moralni poredak i moralne istine koje su trajne te se vezano uz to na konzervativce u pravilu gleda kao na vjernike. Kako

to komentirate?

Ne morate biti vjernik da biste bili konzervativac, ali morate poštovati tradiciju i moralne obrasce koji u pravilu proizlaze iz vjere i njezinih dogmi. Mi danas živimo u civilizaciji u kojoj ima sve više nevjernika i često zaboravljamo da je ateizam, gledajući cjelokupnu čovjekovu povijest, pojava novijega datuma. Ako kao konzervativac prihvataćete postojanje trajnoga moralnoga poretka i favorizirate društvenu evoluciju u odnosu na revoluciju, to je nemoguće bez određenoga poštovanja prema vjeri, pa i institucionalnoj religiji koja je oblikovala našu civilizaciju. Ne samo vrijednosno nego i izgradnjom institucija te financiranjem znanosti i umjetnosti. No, prakticirajući vjernik doista ne morate biti.

Vezano uz prethodno pitanje, koliko je konzervatizmu bitna obrana tradicionalnih vrijednosti?

Iznimno bitna. To, naravno, ne znači da 2018. mladi poljoprivrednik treba upravljati poljoprivrednim gospodarstvom jednako kao njegov pradjet i propasti, nego da vrijedi sačuvati sve ono što se kroz živote naših starih iskristaliziralo kao dobro i svevremensko. Postoje određene vrijednosti i društveni obrasci koji su preživjeli različita vremena i nema ništa napredno u tome da ih tek tako odbaci. Dapače, tek bi se to moglo pokazati velikim korakom unazad jer bismo naposljetu iz nule gotovo sigurno stigli do onoga što su nam naši stari ostavili i samo bismo izgubili vrijeme. Zašto mislim da bismo se na kraju vratili vrijednostima naših starih? Zato što mi nismo prva generacija koja teži mijenjati svijet. Često si volimo utvarati da su generacije prije nas živjele po šabloni, a svijet je čekao nas da tu šablonu promijenimo. To je jako naivan i, rekao bih, djetinjast pogled na čovjeka. Svaka je generacija protivila ostavštinu stare, a to što su se neke stvari održale kroz stoljeća samo znači da su dobre i da ih valja zadržati.

Spomenuti Kirk ističe i konzervativno načelo da su sloboda i privatno vlasništvo blisko povezani. Vi se smatraste ekonomskim liberalom. Što se podrazumijeva pod ekonomskim liberalizmom?

Pod ekonomskim liberalizmom prepostavljamo slobodu pojedinca u donošenju ekonomskih odluka, dominaciju privatnog nad javnim vlasništvom i tržišno gospodarstvo uz minimalnu državnu regulaciju. To bi značilo da je većina gospodarskih

subjekata u privatnom vlasništvu, da postoji jaka konkurenčija, a država određuje samo pravila igre. Osnovna je ideja da ljudi sami najbolje znaju što je u njihovom ekonomskom interesu i da nema te vlasti koja može bolje od njih samih voditi računa o tom interesu. Također, mi ekonomski liberali prepoznajemo tendenciju političkih struktura da kroz „pravednu redistribuciju dobara“ prisiljavaju lude da se podvrgnu njihovoj volji kako bi zauzvrat bili nagrađeni i tome se odlučno protivimo.

U Hrvatskoj, ali i šire često možemo čitati i slušati o baštu „neoliberalizma“. Je li ekonomski model u Hrvatskoj „neoliberalan“ ili možemo prije govoriti o ostatcima socijalizma u vidu tzv. rodijačkoga (*crony*) kapitalizma?

Neoliberalizam kao pojam u političkoj teoriji uopće ne postoji. Danas se pod tim pojmom misli na liberalne ekonomske politike koje su svojedobno provodili konzervativci Margaret Thatcher u Velikoj Britaniji i Ronald Reagan u Sjedinjenim Državama. Riječ je zapravo o liberalnom konzervativizmu koji prepostavlja niske poreze i fiskalnu disciplinu, minimalno uplitanje države u tržište, vladavinu prava i dominaciju privatnoga nad javnim sektorom. Hrvatska je, s druge strane, država s vrlo visokim porezima i glomaznim javnim sektorom koja apsolutno svaku ljudsku djelatnost regulira do groteske, a za fiskalnu smo disciplinu čuli tek ulaskom u EU jer sad postoje određena pravila kojih se ipak moramo pridržavati. Ovdje je na snazi klasični kronizam koji je posljedica pretvorbe i privatizacije pod budnim okom predstavnika starih komunističkih struktura.

Privatizacija u ratnom vihoru kada su oči javnosti bile uperene na ratišta diljem Hrvatske uz izostanak lustracije nije mogla drugčije završiti. Negativni učinci toga procesa ne će tako skoro nestati jer nije napravljena šteta samo u ekonomskom smislu nego i u mentalnom. Razočarani i prevareni Hrvati danas preziru svaku privatizaciju i zato je naša domovina još uvijek polusocijalistička prćija u kojoj politika, budući da kontrolira tijek novca, vlada životom i smrću.

Postoje li i koje su razlike između ekonomskoga liberalizma i libertarijanizma?

U Hrvatskoj se danas svakog ekonomskog liberala automatski proglašava libertarijancem. Za razliku od ekonomskoga liberalizma, libertarijanizam prepostavlja i društvene slobode. Libertarijanci će vam često reći kako nema ekonomskih bez (apsolutnih) društvenih sloboda, ali s time se ne bih složio. Moguće je upravljati

svojim ekonomskim odlukama poštujući pritom trajni moralni poredak. Dapače, usuđujem se reći da slobodno tržište bez jake moralne komponente vodi društvo u propast unatoč ekonomskom prosperitetu. Jer, nije u šoldima sve.

Ono gdje se ne mogu složiti s etatistima među konzervativcima jest to da bi država prisilom trebala osiguravati tu moralnu komponentu tržišta. To također vodi u potonuće jer svaki represivni sustav završi u korupciji i ekstrakciji bogatstva iz naroda. Tu se vraćamo na nesavršenost ljudske prirode koju ste spomenuli u jednom od ranijih pitanja. Veliko je pitanje u koliko su mjeri ljudi uopće spremni koristiti veliku ili neograničenu moć na dobrobit naroda, a da se pritom sami ne okoriste. Budući da ne smijemo dopustiti sustavnu pljačku naroda, poželjno je političarima ne davati preveliku moć, pa ni u regulaciji tržišta.

U demokratskim državama Zapada konzervativna opcija predstavlja legitimni politički izbor. U Hrvatskoj, međutim, imam dojam da se pojmovi „konzervativno“ ili „desno“ *de facto* medijsko-politički kriminaliziraju, a da se njihovim zastupnicima želi oduzeti pravo javnosti. Kako Vi gledate na ovu problematiku?

Kada govorimo o desnici u političkom smislu, moramo spomenuti HDZ kojem je primarno bilo u interesu zaštiti vlastitu dominantnu poziciju koja im već više od dva desetljeća jamči dobar život na tuđi račun. Tako da HDZ-u nije bilo u interesu previše se baviti svjetonazorskim temama i oni su se tu nerijetko povlačili. A kad se povlačite, kao da priznajete krivnju. Onaj dio desnoga spektra izvan HDZ-a tek je sad u jednom pravom formativnom razdoblju. Često nismo svjesni koliko se desna scena u Hrvatskoj promijenila unazad deset godina. Nekad je njome vladalo crnokošuljašenje, a danas dominiraju važne moralne i društvene teme. Sve više ta desnica izvan HDZ-a artikulira i određena ekomska stajališta, a kroz aktivnost u nevladinom sektoru jača i stječe političko iskustvo.

HDZ-ov oportunizam i nezrelost desnice izvan njega doveli su nas u ovu nezavidnu poziciju, ali i iz dana u dan sve je jasnije da se ona popravlja. Ostaje samo pitanje hoće li do većega utjecaja na vlast doći dalnjim radom u civilnom sektoru i pritiscima na HDZ koji iz izbora u izbore gubi glasače, ulaskom određenoga broja ljudi u HDZ i transformacijom stranke iznutra ili osnivanjem nove političke opcije. Kako sada stvari stoje, kladio bih se na ovaj prvi scenarij.

Koji su Vaši stavovi o obrazovanju i odgoju djece? U Hrvatskoj imamo česte prijepore na tim relacijama, do te mjere da se pojedince iz „lijevih“ krugova optužuje za pokušaje ideološkoga preodgoja. Kako po Vama uopće pristupiti ovoj temi?

Potrebna je ravnoteža između struke i vrijednosnih preferencija roditelja. Struku treba jačati jer evidentno je da je padom ugleda nastavnika u društvu pala i kvaliteta obrazovanja. S druge strane, škola nije samo obrazovna nego i odgojna institucija, i struka nema pravo u vrijednosnom smislu preodgajati tuđu djecu. To što je ljevica svoje vrijednosti proglašila univerzalnima nije nešto što bismo trebali prihvati i zato podržavam sve inicijative koje traže mogućnost izbora za pojedine teme koje ulaze u područje svjetonazora. Od škole ne treba praviti švedski stol, ali kompromis je u ovih nekoliko spornih područja moguć. Ako se ipak pokaže da nije, ne vidim drugo rješenje osim vaučerizacije.

Jedan od poznatijih živućih konzervativaca, Roger Scruton, svojedobno je izjavio da su nositelji lijeve misli uništili intelektualni život na Zapadu, očito misleći na kulturnu i obrazovnu hegemoniju ljevice uspostavljene nakon tzv. šezdesetomaške revolucije. Vaš komentar?

Nešto slično napisao sam u jednoj od svojih kolumni u Večernjem listu, doduše u malo drukčijem kontekstu. Ljevica je sva stajališta s kojima se ne slaže proglašila fašizmom ili neoliberalizmom i sada više nema s kime razgovarati. Umnogome je svela raspravu na nabacivanje etiketama i danas praktički više nema dijaloga nužnoga za važne društvene kompromise. Iako se voli nazivati tolerantnom, ljevica je prognala svaku različitost iz sfera kojima je zavladala, a tu u prvom redu mislim na akademiju i medije.

Član ste Vijeća europskih konzervativaca i reformista. Čime se bavi to tijelo i kako gledate na model izgradnje budućnosti Europske unije?

Vijeće je glavno tijelo Saveza konzervativaca i reformista u Europi (ACRE), treće po veličini i najbrže rastuće političke grupacije u Europi. Od poznatijih stranaka, u ACRE-u su poljska vladajuća stranka Pravo i pravda te britanska Konzervativna stranka, a regionalni partneri su i američki Republikanci, australska Liberalna stranka i izraelski Likud premijera Netanyahua. Od hrvatskih je stranaka u punopravnom članstvu HKS Ruže Tomašić. Vijeće donosi sve važne odluke za tu političku